

בס"ד

פרשיית החצוצרות

לפרשת בהעלותך (ע"פ שעורו של הרב יהודה ראק)

פרשיית החודש :

3. שמות פרק י"ב

(א) ויאמר יהוה אל משה ואל אהרן בארץ מצרים לאמר :
 (ב) החדש הזה לכם ראש חדשים ראשון הוא לכם לחדשי השנה : (ג) דברו אל כל עדת ישראל לאמר בעשר לחדש הזה ויקחו להם איש שה לבית אבת שה לבית : (ד) ואם ימעט הבית מהיות משה... (ה) שה תמים זכר בן שנה יהיה לכם... (ו) והיה לכם למשמרת עד ארבעה עשר יום לחדש הזה ושחטו אתו כל קהל עדת ישראל בין הערבים : (ז) ולקחו מן הדם ונתנו על שתי המזוזות ועל המשקוף... (ח) ואכלו את הבשר בלילה הזה עלי אש ומצות על מררים יאכלהו... (יב) ועברתי בארץ מצרים בלילה הזה והפיתי כל בכור בארץ מצרים... (יג) והיה הדם לכם לאת...

(יד) והיה היום הזה לכם לזכרון וחסותם אתו חג ליהוה לדרתיכם חקת עולם תחגוהו :

(טו) שבעת ימים מצות תאכלו אך ביום הראשון תשביתו שאר מבתיתכם כי כל אכל חמץ ונכרתה הנפש ההוא מישראל מיום הראשון עד יום השביעי : (טז) וביום הראשון מקרא קדש וביום השביעי מקרא קדש... (יז) ושמרתם את המצות כי בעצם היום הזה הוצאתי את צבאותיכם מארץ מצרים ושמרתם את היום הזה לדרתיכם חקת עולם : (יח) בראשון בארבעה עשר יום לחדש בערב תאכלו מצות עד יום האחד ועשרים לחדש בערב : (יט) שבעת ימים שאר לא ימצא בבתיתכם כי כל אכל מחמץ ונכרתה הנפש ההוא מעדת ישראל בגר ובאזרח הארץ : (כ) כל מחמץ לא תאכלו בכל מושבתיתכם תאכלו מצות :

פרשיית סדר עבודת יום הכיפורים :

4. ויקרא פרק ט"ז

(ב) ויאמר יהוה אל משה דבר אל אהרן אחיך ואל יבא בקל עת אל הקדש מבית לפרכת אל פני הפרכת אשר על הארן ולא ימות כי בענן ארצה על הפרכת : (ג) בזאת יבא אהרן אל הקדש בפר בן בקר לחטאת ואיל לעלה : (ד) כתנת בד קדש לבש ומכנסי בד יהיו על בשרו ובאבנט בד יחגר ובמזנפת בד יצנף בגדי קדש הם ורחץ במים את בשרו וילבשם : (ה) ומאת עדת בני ישראל יקח שני שעירי עזים לחטאת ואיל אחד לעלה...

(כט) והיתה לכם לחקת עולם בחדש השביעי בעשור לחדש תענו את נפשתיכם וכל מלאכה לא תעשו האזרח וחגר הגר בתוכם : (ל) כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם לפני יהוה תטהרו : (לא) שבת שבתון היא לכם וענייתם את נפשתיכם חקת עולם... (לג) וכפר את מקדש הקדש ואת אהל מועד ואת המזבח וכפר ועל הכהנים ועל כל עם הקהל וכפר :

(לד) והיתה זאת לכם לחקת עולם לכפר על בני ישראל מכל חטאתם אחת בשנה ויעש באשר צנה יהוה את משה :

א. הקדמה

מפורסמים הם דברי הרמב"ם בעניין מצוות חצוצרות :

1. רמב"ם הלכות תענית, פרק א' הלכה א'

מצות עשה מן התורה לזעוק ולהריע בחצוצרות על כל צרה שתבא על הצבור, שנאמר "על הצר הצורר אתכם והרעותם בחצוצרות" (במדבר, פרק י', פסוק ט'), כלומר : כל דבר שייצר לכם, כגון בצורת ודבר וארבה וכיוצא בהן - זעקו עליהן והריעו.

הרמב"ם סובר שיש חיוב מדאורייתא לתקוע בשעת צרה, ומקור המצווה הוא מפרשתנו.

למרות שהתודעה ההלכתית נקבעה במידה רבה על פי דברים אלו של הרמב"ם, נלמד בשיעור זה בעיון את פרשת החצוצרות, ונראה ששיטת הרמב"ם איננה האפשרות היחידה – לא במישור פשטי הפסוקים ולא במישור הפסיקה ההלכתית.

ב. מהו הקשר בין תפקידי החצוצרה?

מבנה הפרשייה

ראשית, נצטט את לשון כל הפרשייה :

2. במדבר פרק י'

(א) וידבר ה' אל משה לאמר :

(ב) עשה לך שתי חצוצרות כסף מקשה תעשה אתם והיו לך למקרא העדה ולמסע את המחנות :

(ג) ותקעו בהן ונועדו אליך כל העדה אל פתח אהל מועד :

(ד) ואם באחת תקעו ונועדו אליך הנשיאים ראשי אלפי ישראל :

(ה) ותקעתם תרועה ונסעו המחנות החנים קדמה :

(ו) ותקעתם תרועה שנית ונסעו המחנות החנים תימנה תרועה ותקעו למסעיהם :

(ז) ובהקהיל את הקהל תתקעו ולא תריעו :

(ח) ובני אהרן הכהנים יתקעו בחצוצרות והיו לכם לחקת עולם לדרתיכם :

(ט) וכי תבאו מלחמה בארצכם על הצר הצר אתכם והרעתם בחצוצרות ונזכרתם לפני ה' אלוהיכם ונושעתם מאיביכם :

(י) וביום שמחתכם ובמועדיכם ובראשי חדשיכם ותקעתם בחצוצרות על עלתיכם ועל זבחי שלמיכם והיו לכם לזכרון לפני אלוהיכם אני ה' אלוהיכם :

מבחינה מבנית, הפרשייה דומה למספר פרשיות הלכתיות אחרות :

בפרשות האחרות שהזכרנו, שהן בעלות מבנה דומה לפרשתנו, יש יחס ברור בין שני החלקים - החלק השני מתייחס באופן ישיר לחלק הראשון ובנוי עליו:

א. בפרשיית החודש: החלק הראשון (פסוקים א' - י"ג) הוא ציווי ללקיחת שה וזביחתו בי"ד בניסן ('פסח מצרים'),

החלק השני (פסוקים ט"ו - כ') הוא ציווי לחגיגת חג המצות לדורות.

בין שני החלקים (פסוק י"ד) מופיע פסוק הקישור "והיה היום הזה לכם לזכרון וחגותם אותו חג לה' לדורותיכם חוקת עולם תחוגוהו".

כלומר - חג המצות לדורות משמש **זכרון לפסח מצרים**.

ב. בפרשיית סדר העבודה של יום הכיפורים: החלק הראשון (פסוקים א' - כ"ח) מצווה על עבודות הכהן הגדול.

החלק השני (פסוקים כ"ט - ל"ג) הוא ציווי לדורות לעשיית החלק הראשון ב"י בתשרי.

בין שני החלקים מופיע המשפט המקשר "והיתה לכם לחוקת עולם" (כ"ט¹).

כלומר - הציווי לדורות הוא שיחזור הכהן הגדול בכל שנה ביום הכיפורים על המעשים שנצטוו לאהרון בשעתו.

ג. בפרשיית פרה אדומה: החלק הראשון (פסוקים א' - י"א) הוא ציווי לאלעזר להכין את אפר פרה, מבלי לבאר בשלב זה מתי וכיצד משתמשים בו.

החלק השני (פסוקים י"א - כ"א) עוסק בהלכות טומאת מת וההיטהרות ממנה, אשר בהקשרן משתמשים באפר הפרה.

המשפט המקשר בין שני החלקים הוא "והיתה לבני ישראל ולגר הגר בתוכם לחוקת עולם" (פסוק י"ב²).

אולם, אצלנו, בפרשיית החצוצרות, הקשר בין שני החלקים הוא הרבה יותר רופף, לכאורה: המצבים שבהם תוקעים ומריעים לדורות הם שונים לחלוטין מהמצבים שבהם תקעו והריעו במדבר.

דעת ראב"ע: המלחמה היא הקשר בין התפקידים ראב"ע כאן מנסה לגשר על הפער שבין שני החלקים:

6. ראב"ע פסוק ח' "והיו לכם לחוקת עולם" - כי **המתנות נוסעים להלחם**, הלא תראה דברי משה בנסוע הארון. והנה פירוש זאת החוקה: שתעשו כן שיריעו הכהנים בחצוצרות בלכתם למלחמה להלחם אל ארץ אויביהם, וכן כי יבוא אויב בארצכם ותבואו למלחמה עמו.

כלומר, נסיעת המתנות אמורה הייתה להיות, לולא חטאי ישראל, מסע ישיר לארץ ישראל, למלחמה על כיבוש הארץ.

ופרשיית פרה:

5. במדבר פרק י"ט

(א) וידבר יהוה אל משה ואל אהרן לאמר: (ב) זאת חקת התורה אשר צוה יהוה לאמר דבר אל בני ישראל ויקחו אליך פרה אדמה תמימה אשר אין בה מום אשר לא עלה עליה על... (י) וכבס האסף את אפר הפרה את בגדיו וטמא עד הערב והיתה לבני ישראל ולגר הגר בתוכם לחקת עולם:

(יא) הנגע במת לכל נפש אדם וטמא שבעת ימים: (יב) הוא יתחטא בו ביום השלישי וביום השביעי יטהר ואם לא יתחטא ביום השלישי וביום השביעי לא יטהר... (יט) והזה הטוהר על הטמא ביום השלישי וביום השביעי וטמאו ביום השביעי וכבס בגדיו ורחץ במים וטהר בערב: (כ) ואיש אשר יטמא ולא יתחטא ונכרתה הנפש ההוא מתוך הקהל כי את מקדש יהוה טמא מי נדה לא זרק עליו טמא הוא:

(כא) והיתה להם לחקת עולם ומזה מי הנדה יכבס בגדיו והנגע במי הנדה יטמא עד הערב:

(כב) וכל אשר יגע בו הטמא וטמא והנגע הנגעת תטמא עד הערב:

הדמיון הוא בכך שחלקה הראשון מהווה מצווה לשעתה, לדור הספציפי שמקבל את הציווי, וחלקה השני מהווה מצווה לדורות.

בכל הפרשיות הללו יש משפט פתיחה לחלק השני, המציין את המעבר למצווה לדורות, וכך גם אצלנו: "והיו לכם לחוקת עולם לדורותיכם" (פסוק ח').

בכל הפרשיות האלה (מלבד פרשת החודש) המצווה לשעתה מסתיימת בנקודה או נקודות הלכתיות הקשורות לתוכן ההלכתי העיקרי, אך מהוות מעין מאמר מוסגר מבחינת רצף הדברים, וכך גם אצלנו: "ובני אהרון הכהנים יתקעו בחצוצרות" (פס' ח').

משפט זה איננו מעשה נוסף בסדרת המצוות, אלא פרט הנוגע למה שנאמר קודם לכן.

תפקידי החצוצרות לדור המדבר ולדורות

הפרשה מצווה על עשיית חצוצרות ועל השימוש בהם בדור המדבר בשני אופנים:

א. "למקרא העדה": איסוף העדה כולה בתקיעה בשתי החצוצרות, או איסוף הנשיאים בלבד בתקיעה בחצוצרה אחת (פסוקים ג' - ד', ו' - מקור 2 -).

ב. "למסע המחנות": איתות למחנות השבטים שסביב המשכן לתחילת נסיעה (פסוקים ה' - ו' מקור 2 -).

בתור פועל לשון 'תקיעה' משמשת גם עבור ה'תרועה'. התורה מדגישה שמסע המחנות הוא בקול תרועה, בעוד מקרא העדה הוא בקול תקיעה בלבד.

גם לדורות, החצוצרות משמשות שני תפקידים: לתרועה במצב מלחמה, ולתקיעה על קרבנות בימים מיוחדים.

מה מידת הזיקה בין המצווה לשעה לבין המצווה לדורות?

1 קריאה זו של הפרשייה מבינה כי סדר העבודה שתואר בחלק הראשון לא מתייחס ליום הכיפורים; כך הבין גם הגר"א (מובא בסוף ספר חכמת אדם), ואכמ"ל.

בתרועה בשעת מלחמה - "וּזְכַרְתֶּם לִפְנֵי ה' אֱלֹהֵיכֶם וְנוֹשַׁעְתֶּם מֵאֹיְבֵיכֶם" (מקור 2 - פסוק ט');
ובתקיעה על הקרבנות - "וְהָיוּ לָכֶם לְזִכְרוֹן לִפְנֵי אֱלֹהֵיכֶם" (פסוק י').

קשה להניח שמכנה משותף זה הוא מקרי, ואם כן, משמעות הדברים היא שעניין הפרשה במצוות לדורות המצויות בה הוא השימוש בחצוצרות לזכרון לפני ה'.

כבר הזכרנו שממבנה הפרשה עולה שצריך להיות קשר בסיסי בין החלק הראשון של הפרשה (המצוות לשעתן), לבין החלק השני של הפרשה (המצוות לדורות);

לפי זה ניתן לחשוב שגם עניין המצוות לדורות בפרשייה הוא שימוש בחצוצרות לזכרון לפני ה'.

אלא, שכאן אנו נתקלים בקושי: בעוד החלק השני של הפרשה מדגיש פעמיים את עניין הזכרון לפני ה', החלק הראשון שלה אינו מזכיר כלל את עניין הזכרון, ומכאן שמצוות החצוצרות של דור המדבר כלל לא היו לזכרון.

אם כן, שוב אין קשר, לכאורה, בין מצוות החצוצרות של דור המדבר לבין מצוות החצוצרות שלדורות, ושוב עולה השאלה אותה העלינו לעיל: מדוע התורה כרכה את שני סוגי המצוות בפרשה אחת, ובמבנה ספרותי הקושר את שניהם יחד?

ג. החצוצרות כביטוי להנהגת ה' ביאור הפרשייה על פי הקשרה

ננסה להבין את הפרשה על רקע ההקשר הסיפורי שלה.

מיד לפני פרשת החצוצרות, כהכנה לנסיעות המחנות, מתוארים סידורי הנסיעה (פרק ט', פסוקים ט"ו - כ"ג).

הנסיעה תהיה בהתאם לתנועת ענן השכינה, והכתוב מדגיש את העובדה שהנסיעה והחניה הן על פי דבר ה':

11. במדבר פרק ט'

(יז) וּלְפִי הַעֲלוֹת הָעֶנָן מֵעַל הָאֹהֶל וְאֶחָד כֵּן יִסְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּבִמְקוֹם אֲשֶׁר יִשְׁכֹּן שֵׁם הָעֶנָן שָׁם יַחֲנוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

(יח) עַל פִּי ה' יִסְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְעַל פִּי ה' יַחֲנוּ כָּל יְמֵי אֲשֶׁר יִשְׁכֹּן הָעֶנָן עַל הַמִּשְׁכָּן יַחֲנוּ:

(יט) וּבְהֶאֱרִיךְ הָעֶנָן עַל הַמִּשְׁכָּן יָמִים רַבִּים וְשָׁמְרוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת מִשְׁמַרְתּוֹ ה' וְלֹא יִסְעוּ:

(כ) וַיֵּשׁ אֲשֶׁר יִהְיֶה הָעֶנָן יָמִים מִסְפָּר עַל הַמִּשְׁכָּן עַל פִּי ה' יַחֲנוּ וְעַל פִּי ה' יִסְעוּ:

(כא) וַיֵּשׁ אֲשֶׁר יִהְיֶה הָעֶנָן מֵעַרְב עַד בֹּקֶר וְנִעְלָה הָעֶנָן בְּבֹקֶר וְנִסְעוּ אוֹ יוֹמָם וְנִלְיָה וְנִעְלָה הָעֶנָן וְנִסְעוּ:

(כב) אוֹ יָמִים אוֹ חֲדָשׁ אוֹ יָמִים בְּהֶאֱרִיךְ הָעֶנָן עַל הַמִּשְׁכָּן לִשְׁכֹּן עָלָיו יַחֲנוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלֹא יִסְעוּ וּבְהִעָלְתוֹ יִסְעוּ:

(כג) עַל פִּי ה' יַחֲנוּ וְעַל פִּי ה' יִסְעוּ אֶת מִשְׁמַרְתּוֹ ה' שְׁמְרוּ עַל פִּי ה' בְּיַד מֹשֶׁה:

הביטוי 'על פי ה'' חוזר בקטע זה לא פחות משבע פעמים, ואין ספק שזהו המסר המרכזי של הפרשה: השלטון וההנהגה המוחלטים של ה', ושמירת עם ישראל על הנהגה זו.

שעבוד כל הפעילות הציבורית למצוות ה' מבטא את מלכות ה' והנהגתו המוחלטת את עם ישראל במדבר.

הוכחה לכך היא דברי משה בהמשך פרשת בהעלותך: **7. במדבר פרק י', פסוק ל"ה**

"וַיְהִי בְּנִסּוּעֵי הָאָרוֹן וְאָמַר מֹשֶׁה: קוֹמָה ה' וַיִּפּוּצוּ אֵיבֶיךָ, וַיִּנּוּסוּ מִשְׁנֵיכֶם מִפְּנֵיךָ".

המחנות הם מחנות מלחמה, שסודרו סביב המשכן על דגליהם הצבאיים, בעקבות המפקד הצבאי של פרשת במדבר².

על פי דברים אלה מפרש ראב"ע כי התרועה לנסיעת המחנות מתחייבת מפן המלחמה שבנסיעה.

משום כך הציווי לדורות להריע בשעת מלחמה הוא המשך ישיר לציווי לשעה להריע בנסוע המחנות.

מהו אופי התרועה בחצוצרות בשעת מלחמה?

8. ראב"ע (בפירושו השני לפסוק ח') התרועה - זכר לנפשות לצעוק לשם.

כלומר, הסכנה והצרה שבמלחמה מחייבים זעקה וצעקה לה', והתרועה בחצוצרות היא הסימן המזכיר לישראל לזעוק לה'.

כך מבאר ראב"ע את התוצאה של התרועה:

"וּזְכַרְתֶּם לִפְנֵי ה' אֱלֹהֵיכֶם וְנוֹשַׁעְתֶּם מֵאֹיְבֵיכֶם" (פסוק ט') - החצוצרות מזכירות לזעוק, והזעקה מזכירה את ישראל לפני ה' והוא עונה לתפילתם ומושיעם מיד אויביהם.

כאמור, אף הרמב"ם רואה את חיוב הזעקה בשעת מלחמה כקשור לצורך לזעוק לפני ה' על הצרה והסכנה.

אלא שלדעת הרמב"ם לא התרועה מזכירה לזעוק, אלא התרועה היא עצמה הזעקה:

9. רמב"ם

מצות עשה מן התורה לזעוק ולהריע בחצוצרות על כל צרה שתבא על הצבור... כל דבר שייצר לכם, כגון בצורת ודבר וארבה וכיוצא בהן, זעקו עליהן והריעו.

לכיוון פרשני זה, הקושר את חיוב התרועה בחצוצרות בסכנה ובצרה שבמלחמה, ואף מרחיב את החיוב לסוגי סכנה אחרים, יש מקור בדברי חז"ל:

10. ספרי, בהעלותך, פיסקא עו

ר' עקיבא אומר: אין לי אלא מלחמה, שדפון וירקון... מנין? ת"ל "על הצר הצורר אתכם" - על כל צרה וצרה שלא תבוא על הצבור.

החסרון של כיוון פרשני זה הוא שאין קשר לחלקים האחרים במצווה - התקיעה למקרא העדה והתקיעה על הקרבנות.

אין בדברי ראב"ע קישור בין שני חלקים אלו של המצווה, ומשמע מדבריו שהפסוק "והיו לכם לחוקת עולם לדורותיכם", המקשר בין המצווה לשעה למצווה לדורות, רלוונטי בעיקר לתרועה זו של מלחמה.

האם הזכרון הוא הקשר?

נשים לב לכך שיש נקודה משותפת לשני השימושים לדורות בחצוצרות - הזכרון:

גם בהקשר התרועה בשעת מלחמה וגם בהקשר התקיעה על הקרבנות, התורה מציינת שהחצוצרות מזכירות את ישראל לפני ה':

2 עיינו רשב"ם במדבר פרק א' פסוק א'.

כעת מובן מדוע עניין הזכרון מופיע רק במצווה לדורות: הקשר בין שני חלקי הפרשה איננו קשר של המשך ורצף בין קיומים דומים, לשעה ולדורות (כמו בפרשיית סדר העבודה) אלא קשר של אירוע היסטורי שיש להזכירו לדורות.

מבחינה זו, הפרשה אצלנו דומה לפרשת החודש, וההבדל ביניהם הוא רק בשאלה מי זוכר:

בפרשיית החודש על עם ישראל לזכור בכל דור את פסח מצרים, ובפרשיית החצוצרות על ישראל להזכיר לה' את חסד הנעורים של דור המדבר.

איך החצוצרות מזכירות את ההשתעבדות לה'?

מובן שלא מדובר בהזכרה טכנית או בסמליות חסרת משמעות פנימית, שהרי כל מעשי הזכרון בתורה נתלים בחפץ או באירוע משמעותי מתוך התהליך הנזכר.

למשל, כדי לזכור את יציאת מצרים איננו נתלים במאפיין טכני כסמל כלשהו להזכיר את היציאה, אלא במצה, כלחם עוני המבטא גם את חפזון היציאה מתוך בטחון בה,

ובפסח, המבטא את שלילת התרבות המצרית וקבלת עול מלכות ה'.

גם כאן יש לומר שבחירת החצוצרות להזכיר לה' את דור המדבר היא משום שהחצוצרות ביטאו בדור המדבר - ומבטאות לדורות - את ההיענות וההשתעבדות להשגחת ה' ולהנהגתו.

התקיעה והתרועה בחצוצרות לדורות הן 'תרועת מלך':

14. במדבר פרק כ"ג

(כא) לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישךאל יהנה אלהיו עמו ותרועת מלך בו:

הן מבטאות את קבלת מלכות ה', ומזכירות לה' את הדור בו קבלנו בצורה מוחלטת מלכות זו.

החצוצרות יונקות משמעות משימושן בדור המדבר - משמעות של קבלת מלכות ה', ועל ידי כך התקיעה בהן לדורות תוזרת ומאשרת קבלת מלכותו וגם מזכירות לפני ה' את חסד נעורינו³.

חשוב להדגיש שמשמעות דברינו איננה שתוכן הזכרון הוא רק חסד הנעורים שבהיסטוריה של עם ישראל, אלא שהזכרת חסד הנעורים מוסיפה נופך להזכרת ישראל לפני ה' ומעצימה את תגובת האהבה והרחמים של ה' כלפינו.

תימוכין לשיטתנו מן המדרש

על פי דברינו, ניתן להבין את דברי חז"ל במדרש:

15. ספרי, במדבר, בהעלותך, פיסקא עב

"וידבר ה' אל משה לאמר: עשה לך שתי חצוצרות כסף. למה נאמרה פרשה זו? לפי שהוא אומר: "על פי ה' יחנו ועל פי ה' יסעו" שומע אני הואיל ונוסעים על פי הדיבר וחונים על פי הדיבר, לא יהיו צריכים חצוצרות; תלמוד לומר: "עשה לך שתי חצוצרות כסף", מגיד הכתוב שאף על פי שנוסעים על פי ה' וחונים על פי ה', צריכים היו חצוצרות.

כך מסתבר לפרש גם את השימוש בחצוצרות של דור המדבר: התאספות עם ישראל ונסיעת המחנות הן על פי החצוצרות, המבטאות את מצוות ה'.

כך, גם החצוצרות מבטאות את מלכות ה' והנהגתו המוחלטת את עם ישראל במדבר.

הזכרה לה' את דור המדבר

כעת עלינו להסביר מהו הקשר בין מהות השימוש בחצוצרות במדבר - שעבוד ההנהגה הציבורית לה', לבין מהות השימוש בהן לדורות - הזכרון לפני ה'.

לפני כן, נשים לב לנקודה חשובה נוספת בפרשייה: השימוש במילה 'והיו', בלשון רבים.

מילה זו מופיעה תחילה במעבר מעשיית החצוצרות, לשימוש בהם בדור המדבר - "והיו לך למקרא העדה ולמסע את המחנות" (פסוק ב');

פעם שנייה במעבר ממצוות דור המדבר למצוות לדורות - "והיו לכם לחוקת עולם לדורותיכם" (ח');

ופעם שלישית בסיום, בתיאור התוצאה של הזכרון לפני ה' - "והיו לכם לזכרון לפני ה'" (י).

כלומר, הכתוב מדגיש שמה שיוצר את הרצף בין החלקים השונים בפרשייה הוא החצוצרות עצמן, ומשמע שבאותן חצוצרות ששימשו בדור המדבר יש לתקוע ולהריע לדורות.

אמנם, להלכה, החצוצרות לדורות אינן אותן החצוצרות שהשתמש בהם משה:

12. מנחות כה. - כה:

תנו רבנן כל הכלים שעשה משה כשרים לו וכשרים לדורות חצוצרות כשרות לו ופסולות לדורות.

ואף על פי כן (ואולי דווקא משום כך) העובדה שהפסוקים כתובים כאילו כן מדובר באותן חצוצרות, מלמד שמבחינה קיומית יש רצף בין השימוש בחצוצרות במדבר לבין השימוש בחצוצרות לדורות.

לכן, נראה להסביר שה"זכרון לפני ה'" שמדובר עליו כאן בפרשה אין פירושו רק שמעשיהם של ישראל בתקיעה ובתרועה בחצוצרות מגיע לתשומת לבו של הקב"ה, אלא גם שהשימוש בחצוצרות לדורות מזכיר לקב"ה את השימוש בחצוצרות בדור המדבר.

נראה שלכך מתכוון ירמיהו בדבריו המפורסמים:

13. ירמיהו, פרק ב'

(ב)...כֹּה אָמַר ה' זְכַרְתִּי לְךָ חֶסֶד נְעוּרֶיךָ אֲהַבְתָּ פְּלוּתֶיךָ לְכַתֵּךְ אַחֲרַי בַּמִּדְבָּר פְּאָרְץ לֹא זְרוּעָה:
(ג) קִדְשׁ יִשְׂרָאֵל לְה' רֵאשִׁית תְּבוּאָתָהּ כָּל אֲכָלֶיךָ יִאֶשְׂמוּ רֵעָה תְּבֹא אֲלֵיָהֶם נְאֻם ה':

הליכה זו של ישראל אחר ה' במדבר, בעקבות דבר ה' ועל פי הנהגתו, מתוארים אצלנו בפרשה - מקור 11 - "על פי ה' יחנו ועל פי ה' יסעו, את משמרת ה' שמרו על פי ה' ביד משה" (פרק ט', פסוק כ"ג);

זכרון 'חסד נעורים' זה הוא שמביא את ה' להושיע את עם ישראל מאויביהם, כמתואר אצלנו: "ונזכרתם לפני ה' אלוֹקֵיכֶם וּנְשׂוּעֵתֶם מֵאֹיֲבֵיכֶם" (פרק י', פסוק ט'). - מקור 2 -

3 ייתכן שתקיעה ותרועה בחצוצרות מבטאות את מלכות ה' גם באופן אחר: הן כטכסי מלכות ומדרך המלכים.

כלומר - התרועה היא **"תרועת מלך"** הממליכה את המלך היוצא לניצחון על אויביו.

משום כך **המלחמה מהווה הזדמנות נכונה לבטא את מלכות ה' עלינו משחר ההיסטוריה שלנו ועד עתה.**

ה. ביאור הספרי על פי דברינו

לעיל הבאנו מהספרי את דעת ר' עקיבא, המרחיב את חיוב התרועה בשעת מלחמה לצרות וסכנות נוספות.

אולם, דעת ר' עקיבא מופיעה בספרי כדעת יחיד לעומת התנא קמא של הספרי, וכעת נביא את הברייתא השלמה:

16. ספרי, בהעלותך, פיסקא עו

"על הצר הצורר" - במלחמת גוג ומגוג הכתוב מדבר. אתה אומר במלחמת גוג ומגוג הכתוב מדבר, או אינו מדבר אלא בכל המלחמות שבתורה? תלמוד לומר: "ונושעתם מאויביכם"; אמרת צא וראה איזו מלחמה ישראל נושעים ממנה ואין אחריה **שעבוד**, אין אתה מוצא אלא מלחמת גוג ומגוג, וכן הוא אומר: "ויצא ה' ונלחם בגוים ההם" (זכריה, פרק י"ד, פסוק ג'), וכן הוא אומר "והיה ה' למלך על כל הארץ" (שם, פסוק ט'). ר' עקיבא אומר: אין לי אלא מלחמה, שדפון וירקון ואשה מקשה לילד וספינה המטרפת בים מנין? תלמוד לומר: "על הצר הצורר אתכם" - על כל צרה וצרה שלא תבוא על הצבור.

דעת ר' עקיבא מובנת:

ייתכן שהוא מפרש כדעת ראב"ע והרמב"ם, שמטרת התרועה בשעת מלחמה היא לזעוק אל ה' ולהושיע.

(אם כרמב"ם, שהתרועה היא עצמה הזעקה, או כראב"ע, שהתרועה מעוררת לזעקה);

לחילופין, ייתכן שהוא סובר כדברינו, שהתרועה מזכירה את חסד הנעורים של ישראל בהליכה אחר ה' ובקבלת מלכותו, וכאפשרות הראשונה שהבאנו לעיל, שהסיטואציה המתאימה להזכרה זו היא שעת מלחמה משום הצרה והסכנה שבה, המחייבים הזכרת ישראל לפני ה' כדי שיושיעם.

אולם, דעת תנא קמא איננה מובנת:

מה ענין גוג ומגוג לפרשתנו, וכיצד ניתן לפרש שהתיאור הסתמי "כי תבואו מלחמה בארצכם על הצר הצורר אתכם" מכוון למלחמה יחידאית כזו?

נראה שתנא קמא מפרש את הפרשה כדברינו, שהתרועה מזכירה את חסד הנעורים של ישראל בהליכה אחר ה' ובקבלת מלכותו,

ודווקא כאפשרות השנייה שהבאנו לעיל, שהתרועה מבטאת בטחון בניצחון של הקב"ה על אויבי ישראל, וכך מהווה הזדמנות נכונה לבטא את מלכות ה' עלינו משחר ההיסטוריה שלנו ועד עתה.

מצווה זו מניחה שכל מלחמה שתהיה לישראל בארצם תהיה מלחמה שהניצחון בה מובטח.

ונראה שאכן כך היה ראוי להיות:

ישראל היו נוסעים נסיעה אחת, "בנסוע הארון", הולכים וכובשים את הארץ, וחיים חיים של עבודת ה' בשלום ובבטח כשה' משגיח עליהם ומושיעם מכל צרה.

אלא, שמיד אחר הפסוקים של "ויהי בנסוע הארון" התחילה מסכת החטאים של עם ישראל (עיינו פרקים י"א - י"ד)

המפרשים התקשו בברייתא זו: מדוע העובדה ש"על פי ה' יחנו" היא סיבה לא להצריך חצוצרות, ומה באו חז"ל לבטא בכך?

לפי דברינו, המדרש מובן:

החצוצרות בדור המדבר ביטאו את קבלת הנהגת ה' במדבר, ומכיוון שנקודה זו מתבטאת על ידי עצם הנסיעה והחניה על פי הענן ועל פי דבר ה' למשה, אין צורך בחצוצרות, לכאורה.

מדוע, אם כן, בכל זאת הצריך ה' חצוצרות בדור המדבר, ולא הסתפק בעצם החניה והנסיעה על פי השכינה?

מן העובדה שהחצוצרות מתוארות רק בהקשר הפרשה ההלכתית, הכורכת (כפי שראינו לעיל) את המצווה לשעה עם המצווה לדורות, מסתבר שעיקר החשיבות של החצוצרות בדור המדבר הוא כדי שניתן יהיה ליצור זכרון לדורות.

את הנסיעה והחניה על פי ענן השכינה אמנם לא ניתן לשחזר לדורות, אבל את התקיעה והתרועה בחצוצרות - כן ניתן לשחזר.

ד. הקשר בין השימושים בחצוצרה

כעת, נותר לנו להסביר את המצבים בהם התורה ציוותה לדורות להשתמש בחצוצרות ולהזכר לפני ה' - תרועה במצב מלחמה, ותקיעה על קרבנות בימים מיוחדים.

התקיעה על קרבנות המועדים מובנת:

הסיטואציה המתאימה ביותר להמלכת ה' היא, כמובן, בהקשר של מקדש, ובמיוחד בזמנים שישראל מתכנסים אל המקדש ("מועדיכם"), כפי שגם מקרא העדה היה אל פתח אוהל מועד.

התקיעה על קרבנות המועדים מזכירה את מקרא העדה אל אוהל מועד גם בקול הספציפי - תקיעה דווקא, ולא תרועה.

אולם, את התרועה בזמן מלחמה קשה יותר להסביר, שהרי לפי ההסבר שלנו התרועה איננה מבטאת תפילה וזעקה מפני הסכנה (כדעת הרמב"ם) וגם איננה באה להזכיר לישראל לזעוק אל ה' (כדעת ראב"ע).

כיצד, אם כן, נוכל לקשר את ביטוי קבלת מלכות ה' והזכרת קבלתנו את מלכות ה' עם מצב המלחמה?

אפשרות אחת היא שבמצב מלחמה יש צורך ב"ונושעתם מאויביכם", והאמצעי לכך הוא הזכרת חסד הנעורים, שנעשית על ידי השימוש בחצוצרות.

ייתכן שזוהי סברת ר' עקיבא בספרי, המרחיב את מצוות תרועה בחצוצרות למצבי צרה וסכנה אחרים. - מקור 10 -

ישנה אפשרות אחרת.

כאמור, התרועה - ולא התקיעה - שימשה בדור המדבר לנסיעת המחנות, ולדורות במצב מלחמה.

נסיעת המחנות, כפי שהדגיש ראב"ע, הייתה במגמת יציאה למלחמה, אך שלא כדברי ראב"ע, נראה שהתחושה המצופה מנסיעה זו איננה של צרה וסכנה, אלא של בטחון מוחלט בניצחון של הקב"ה על אויבי ישראל, אויבי ה':

מקור 7:

וַיְהִי בְּנִסְעַ הָאָרֶץ וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה קוּמָה הִי וַיִּצְאוּ אֲיִבֶיךָ וַיִּנְסוּ מִשְׁנֵאֵיךָ מִפְּנֵיךָ:

מבנה המימרא תמוה לכאורה :
רבה פותח בכך שיש שלוש ברכות בתפילת ר"ה :
מלכויות, זכרונות ושופרות ;

לאחר מכן רבה הולך מפרט את עניינו של כל אחד - כך,
לפחות, לגבי מלכויות וזכרונות.

כאשר הוא מגיע לשופרות, במקום הסבר לעניינה של הברכה,
יש ציון העובדה שהברכות נאמרות בהקשר של התקיעה
בשופר.

נראה להסביר, שעניין השופר בר"ה מקביל לעניין החצוצרות
בפרשתנו :

בשני המקרים מדובר בביטוי של המלכת ה', כאשר המלכה
זו מזכירה את ישראל לפני ה' לטובה.

בשני המקרים נוסף נופך להזכרה זו, בכך שהכלי שבו
תוקעים מזכיר בפני ה' אירוע מההיסטוריה של עם ישראל,
אירוע שזכירתו מגבירה ומעצימה את הקשר בין ה' לישראל.

בפרשתנו, מדובר בהליכת עם ישראל אחר מצוות בדור
המדבר.

בראש השנה תוקעים בשופר כדי להזכיר את האירוע המתואר
בברכת שופרות - מעמד הר סיני, שבו :
18. שמות, פרק י"ט, פסוק י"ט
"קול השופר הולך וחזק מאוד".

ולאחר מכן אף התחדש מושג הגלות, שעל פיו ייתכן שלא
תמיד ישועת ה' היא מוחלטת ומובטחת.

ממילא, אומר תנא קמא בספרי, המצווה רלוונטית רק
למלחמה שאכן מובטח בה ניצחון,
ומלחמה זו תהיה רק באחרית הימים, כאשר ישראל יהיו
ראויים לכך, במלחמת גוג ומגוג⁴.

ו. תקיעת השופר כתקיעת החצוצרות

דברינו בעניין החצוצרות פותחים פתח להבנת תקיעת שופר
של ראש השנה.

לפי דעה אחת בגמרא בסוף מסכת ראש השנה (לד.) פרשת
חצוצרות היא המודל ממנו לומדים את הלכות תקיעת שופר
בראש השנה.

לא ננתח כאן באופן מלא את משמעויות התקיעה בראש
השנה, אבל נעיר על נקודה אחת בדברי חז"ל, הפותחת פתח
בעניין זה.

הגמרא בראש השנה מביאה דברים מפורסמים של רבה :
17. מסכת ר"ה, לד :

אמר רבה : אמר הקב"ה : אמרו לפני בראש השנה מלכויות,
זכרונות, ושופרות. מלכויות - כדי שתמליכוני עליכם ; זכרונות
- כדי שיבוא לפני זכרוניכם לטובה ; ובמה? בשופר.

4 להלכה, הרמב"ם, כאמור, פוסק כר' עקיבא, אך ראשונים אחרים סוברים
שבתעניות ציבור אין הכרח לתקוע בחצוצרות (ראו רש"י ר"ה כו: ד"ה
"שמצות"; רמב"ן תענית יד. ד"ה "וקשיא לך"), וייתכן שהם סוברים כתנא קמא
בספרי.